

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Сушко Анатолій Іванович, Прохоренко Аліна Марленівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАМКАХ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ	764
Акімов Андрій Володимирович СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	766
Барасій Віта Юрївна СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКРАТІЇ	768
Білий Веніамін Сергійович ПОЛІТИКА ТА МАСМЕДІА: ВІД «ГАЛАКТИКИ ГУТЕНБЕРГА» ДО МЕДІАТИЗАЦІЇ ДЕБАТІВ.....	771
Возненко Леонід Валерійович ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	773
Гевелюк Діана Андріївна SOFT POWER ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМІДЖУ ДЕРЖАВ.....	774
Железков Андрій Іванович ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗА СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	776
Капсамун Олег Георгійович ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ.....	778
Лисянський Павло Леонідович ЦИВІЛЬНИЙ МІЛІТАРИЗМ РФ ЯК ЗАГРОЗА ВИНИКНЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ	780
Онищенко Олександр Олексійович ТЕХНОЛОГІЯ «БЛОКЧЕЙН» ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ	782
Римар Богдан Анатолійович СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	784
Саліхов Артем Романович АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ У ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПОСТВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	786
Фартушний Дмитро Сергійович ЕЛЕКТОРАЛЬНИЙ ВИБІР: ДЕМОКРАТІЯ ЧЕРЕЗ КОМУНІКАЦІЮ	788
Чігидін Валерій Вікторович ПАРТІЙНА КОНКУРЕНЦІЯ ЩОДО ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	790
Ястребова Віра Андріївна ІНСПІРОВАНО-ЗОВНІШНІЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ КВАЗІДЕРЖАВНИХ УТВОРЕНЬ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ	792

СЕКЦІЯ 20. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ярова Ліліана Вікторівна СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	795
Яковлев Денис Вікторович РОЛЬ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ У СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ	798
Вітовщик Тетяна Сергіївна, Байрук Оксана Ігорівна СТРУКТУРА СПОЖИВЧОГО КОШИКА ЯК ВИХІДНА ТОЧКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ	800
Каретна Ольга Олександрівна ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	804
Прохоренко Євгенія Яківна КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ВІКОВА НЕРІВНІСТЬ»: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД	806
Шмаленко Юлія Іванівна ТОКСИЧНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ	808
Яковлева Лілія Іванівна ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ЧИННИК ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	811
Яценко Микола Анатолійович МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ СТУДЕНТА.....	813
Сафронова Ганна Володимирівна ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ.....	816

ПОЛІТИКА ТА МАСМЕДІА: ВІД «ГАЛАКТИКИ ГУТЕНБЕРГА» ДО МЕДІАТИЗАЦІЇ ДЕБАТІВ

Вплив масмедіа на політику постійно зростає. Альянс масмедіа та політичної діяльності, як специфічних сфер людської взаємодії, завжди був взаємовигідним. Медіа рекламували політиків, а політики, власною чергою, сприяли зростанню рейтингу медіа, особливо під час електоральних кампаній. У сучасному світі взаємовідносини між політикою та масмедіа характеризуються медіатизацією, а демократія перетворюється на медіакратію. Як відзначає з цього приводу А. Кшемінський «Піар і брендинг, символічна політика й політичні медіавидовища (з'їзди партій, ходіння в народ та всілякі урочистості) прийшли на зміну традиційній партійній демократії. Під тиском власної логіки (телевізійний прайм-тайм, рейтинги, динаміка ток-шоу) медійна система колонізувала політику. Щоправда, й досі відбуваються партійні дискусії, протистояння, переговори та компроміси, але парламентські дебати вже підпорядковані телевізійній логіці: брутальна дискредитація противника як ворога чи зрадника замінює аргументи» [1]. Деякі відомі політики та державні діячі стають успішними блогерами та відчують себе професіоналами у медіа-просторі (Б. Обама, У. Чавес, Н. Моді, М. Тернбулл, М. Тищенко, Д. Кулеба, О. Гончаренко, ін.). Але набагато більше професійних журналістів охоче іде у політику за першої можливості (серед українських діячів варто відзначити в якості прикладів С. Лещенка, М. Найєма, М. Княжицького, С. Рахманіна, І. Геращенко, В. Сюмар, Є. Соболева, Г. Гопко, І. Заліщук, ін.).

Але ніколи цей альянс не був відносинами рівних партнерів, при цьому розвивався він не еволюційно, а певними революційними хвилями, пов'язаними із становленням технологічних можливостей людства. Взаємодія медіа та політиків пройшла декілька етапів. М. Кастельс зазначає, що масмедіа пройшли у своєму розвитку шлях від «Галактики Гутенберга» до «Інтернет-Галактики» [2, с. 2]. М. Кастельс стверджує, що «Ключова економічна, соціальна, політична та культурна діяльність по всій планеті структурована довкола Інтернету... ЗМІ, що призвичаїлися інформувати стурбовану публіку, але не спромоглися набуті автономної спроможності оцінити соціальні тенденції з належною строгістю, коливаються між проголошенням дивного майбутнього на продаж та слідуванням базовому принципу журналістики: тільки погана новина є цінною новиною» [2, с. 3].

На різних історичних етапах медіа то підпорядковувались логіці політичної боротьби (виконуючи «ідеологічну» функцію партійного рупора), то ставали ефективним посередником між владою та громадянами (функція «сторожового пса» демократії). Від появи перших друкованих медіа («Галактика Гутенберга») та їх еволюції від листівок і газет, надрукованих на дешевому жовтому папері, до книг і глянцеви́х журналів, які привертати увагу читачів значно якіснішим друком та яскравими фотографіями, політиці у медіа приділялось багато уваги, а політики та державні діячі завжди обіймали перші шпальти. В епоху телебачення («Галактика МакЛюена») було встановлено паритет: політики і представники медіа (а це не лише журналісти, а і редактори, продюсери, власники) мають турбуватись про суспільне благо, пильнуючи дотримання демократичних стандартів як у політичній, так і у медіа діяльності. Влада медіа найбільше проявлялась під час телевізійних дебатів (наприклад, дебати між Дж. Кеннеді та Р. Ніксоном, про які вже доводилось згадувати [3, с. 239] у контексті виборчих дебатів, зруйнували хитку рівновагу, переконливо продемонструвавши можливості телебачення під час виборів у США).

Якщо політики порушували суспільно значущі правила та демократичні стандарти, то вони ставали «героями» медіа-скандалів. Щодо медіа-скандалів, то слід погодитись із наступним зауваженням: «... дискурс медіа сьогодні... обертається навколо медіа-скандалів... За відсутності раціонального дискурсу участь урядовців чи депутатів у політичних ток-шоу та удавана відкри-

тість влади не здатні сприяти формулюванню мети політичного розвитку та визначенню напрямків реалізації політичного курсу з боку уряду. Маємо ірраціональний медіадискурс, який спотворює раціональний електоральний вибір та створює навіжену урядову політику» [4, с. 87].

На наступному етапі – розвитку інтернет-комунікацій – процес підпорядкування політики правилам діяльності поля масмедіа несе не лише переваги, а й створює нові виклики. В якості ілюстрації цієї тези можна навести думку А. Кшемінського: «Як шоу-бізнес вимагає гарних людей... так і політика починає використовувати метод кастингу. Байдуже, що вміє і знає політик. Не важливо, що він каже. Важливо, який має вигляд. Зміст не має значення. Важать лише візуальні враження. Результат – політичне життя стає тривіальним та заснованим на емоціях, у ньому переважає візуальна культура, а не раціональні аргументи. Постає інформаційна розвага – інфотейнмент. Зрежисовані телевізійні поєдинки видають, що несуть глядачам важливу для них інформацію. Насправді ж вони лише обманюють аудиторію крихтами знання, які подаються безладно й не пов'язані з реальністю» [1].

Останньою із революцій у відносинах між масмедіа та політикою стала медіатизація політики та поява нового правлячого класу – медіакратії. Медіатизація означає якісно новий тип політичної комунікації, який утворює нові феномени у політичному просторі: віртуалізація політики, політична гіперреальність, медіаполітичний процес тощо. Наголосимо: «сучасні електронні мас-медіа... змінюють систему представництва громадянських інтересів, створюють нові форми комунікації у сфері публічної влади, перетворюють політику на медіа-процес, віртуалізують політичний простір, створюють «гіперреальність... Боротьбу за владу в політиці перенесено з ідеологій, організацій і програмних положень у сферу віртуальних іміджів... Внаслідок інформаційних кампаній влада переходить до тих, хто вдало використовує можливості масмедіа, а не до тих, хто вміє урядувати» [5, с. 366].

Отже, слід виокремити принаймні три етапи розвитку взаємодії між медіа-простором та політикою: 1) етап друкованих ЗМІ, який характеризувався домінуванням політиків у медіа, підпорядкуванням діяльності медіа логіці політичних відносин та ідеологій; 2) етап електронних медіа (телебачення та радіомовлення), на якому було встановлено певний паритет між меда-логікою та логікою політичної діяльності; 3) етап інтернет-комунікацій, коли діяльність політиків підпорядковується критеріям рейтингу та формату мережевих медіа.

Список використаних джерел

1. Кшемінський А. Медіократія: що ЗМІ роблять із політиками. *ДМ Суспільного* : сайт інтернет-видання. URL: <https://stv.detector.media/inshe/read/1424/2011-04-21-mediokratiya-shcho-zmi-roblyat-iz-politykamy/> (м. Одеса, 19 трав. 2023 р.) : у 2 т. / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса, 2023. Т. 1. С. 239-241.
2. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо інтернету, бізнесу та суспільства : пер. з англ. Київ : Ваклер, 2007. 304 с.
3. Білий В. С. Виборчі та парламентські дебати: медіа-скандали vs. раціональна комунікація. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень* : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф.
4. Яковлев Д. В. Дискурс вітчизняних медіа щодо країн Балтії: минуле/майбутнє, policy/politics. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2020. Вип. 26. С. 82-87.
5. Яковлев Д. В. Трансформації політичної влади в інформаційну добу. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія : Соціологія і політичні науки*. 2007. Т. 12, вип. 6. С. 364-370. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/1479>

Ключові слова: масмедіа, політика, політичний процес, медіатизація, інтернет-комунікації, друковані медіа (преса), «галактика Гутенберга», «Інтернет-Галактика».

Keywords: mass media, politics, political process, mediatization, Internet communications, print media (press), «Gutenberg's Galaxy», «Internet Galaxy».